

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૫૨૯૨/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

લસીબેન ઉનાડભાઈ ભમ્મર (મૃતક લસીબેન ઉનાડભાઈ ભમ્મરના કાયદેસરના
વારસદારો) અને અન્ય
વિરુદ્ધ
ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી યુ.આઈ. વ્યાસ (૧૦૦૦), અપીલકર્તા નં. ૧ તરફે વકીલ
સુશ્રી આર.વી. આચાર્ય (૧૧૨૪), પ્રતિવાદી નં. ૨ તરફે વકીલ
પ્રતિવાદી નં. ૧, ૩ તરફે રૂલ બજવાયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

તારીખ : ૦૪/૦૮/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભાવનગરના વિદ્વાન ઝમા એડિશનલ સિનિયર સિવિલ જજ (જે હવે પછી 'ટ્રાયલ કોર્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૧૨૦/૨૦૦૦ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૯.૦૮.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામા સામે અપીલકર્તા – મૂળ વાદી દ્વારા કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ની કલમ ૯૬ હેઠળ હાલની ફર્સ્ટ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, કે જેના દ્વારા વિદ્વાન ન્યાયાધીશે વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલો દાવો અંશતઃ મંજૂર કર્યો હતો અને રૂ. ૨૦,૦૦,૦૦૦/- ના દાવા સામે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ની રકમનું વળતર મંજૂર કર્યું હતું.

૨. કેસની ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે તારીખ ૨૭.૦૬.૧૯૯૮ ના રોજ, જ્યારે અપીલકર્તા લસીબેન ગામ બીલા, તા. મહુવા ખાતે આવેલી સીમમાં આવેલા ખેતરમાં મજૂરી કામ કરી રહી હતી, ત્યારે અચાનક વીજળીનો જીવંત તાર તેના પર તૂટી પડ્યો હતો અને તેના કારણે તેણીને ગંભીર દાઝવાની ઇજાઓ થઈ હતી અને વીજ કરંટ લાગવાના કારણે તેણીના બંને હાથ કોણી નીચેથી કાપી નાખવા પડ્યા હતા. તેથી, મૂળ વાદીએ ઉપરોક્ત સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૧૨૦/૨૦૦૦ દાખલ કરીને પ્રતિવાદીઓની બેદરકારીના કારણે થયેલી ઇજાઓ

બદલ રૂ. ૨૦,૦૦,૦૦૦/- ના વળતરની માંગણી કરી હતી.

૨.૧. પ્રતિવાદી – વીજ કંપની સમન્સ બજવાતાં કોર્ટ સમક્ષ હાજર થઈ હતી અને આંક ૧૨ થી લેખિત નિવેદન દાખલ કરીને દાવાનો વિરોધ કર્યો હતો અને વાદીના તમામ દાવાઓનો ઇનકાર કર્યો હતો. પ્રતિવાદીઓએ રજૂઆત કરી હતી કે લાઇનનું યોગ્ય રીતે સમારકામ કરવામાં આવ્યું હતું અને કંપની તરફથી કોઈ બેદરકારી ન હતી.

૨.૨. પક્ષકારોની રજૂઆતો ધ્યાને લીધા બાદ, ટ્રાયલ કોર્ટે આંક ૭ થી નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા:

(૧) શું વાદી સાબિત કરે છે કે પ્રતિવાદીના કર્મચારીઓની બેદરકારી અને ઇરાદાપૂર્વકની ભૂલના કારણે ઇજાઓ થઈ હતી?

(૨) શું પ્રતિવાદી સાબિત કરે છે કે પ્રતિવાદી તરફથી કોઈ બેદરકારી ન હતી?

(૩) શું વાદી સાબિત કરે છે કે તેણી વળતર મેળવવા હકદાર છે?

(૪) શું વાદી સાબિત કરે છે કે તેણી વ્યાજ મેળવવા હકદાર છે? જો હા, તો કયા દરે?

(૫) વાદીને કેટલું વળતર આપવું જોઈએ?

(ડ) શો હુકમ અને હુકમનામું?

૨.૩. ટ્રાયલ કોર્ટે પેરા ૭ માં આ મુદ્દાઓના જવાબો આપ્યા હતા. પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે, અપીલકર્તાએ મૌખિક પુરાવો રજૂ કર્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તાએ પોતે આંક ૪૨ થી જુબાની આપી હતી અને ગીદાભાઈની પત્ની સોનબાએ આંક ૭૬ થી જુબાની આપી હતી તેમજ આંક ૨૨ થી ૨૪ અને આંક ૪૬ થી ૬૮ થી દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, જ્યારે સામાવાળાએ આંક ૮૬ થી ૯૫ થી દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા અને આંક ૮૫ થી શ્રી સુનીલભાઈ રમલભાયાની તપાસ કરાવી હતી. બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે તારીખ ૨૯.૦૯.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામા દ્વારા રૂ. ૨૦,૦૦,૦૦૦/- ના દાવા સામે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- નું વળતર મંજૂર કર્યું હતું. મંજૂર કરાયેલા વળતરની વિગત નીચે મુજબ છે:

ક્રમ	શીર્ષક	રકમ
(૧)	ભવિષ્યની આવકનું ગુકસાન (૧૫૦૦ x ૧૨ x ૧૫ x ૪૦%)	રૂ. ૧,૦૮,૦૦૦/-
(૨)	દર્દ, આઘાત અને યાતના	રૂ. ૫,૦૦૦/-
(૩)	ખાસ ખોરાક	રૂ. ૩,૦૦૦/-
(૪)	પરિવહન ખર્ચ	રૂ. ૧,૦૦૦/-
(૫)	તબીબી ખર્ચ	રૂ. ૧૦,૦૦૦/-

ક્રમ	શીર્ષક	રકમ
(૬)	એટેન્ડન્ટ ચાર્જિસ	રૂ. ૫,૩૦૦/-
	કુલ	રૂ. ૧,૨૭,૦૦૦/-

૩. ઉપરોક્ત ચુકાદા અને એવોર્ડથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, અપીલકર્તાએ વળતરમાં વધારો મેળવવા માટે હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

જ. અપીલકર્તા – મૂળ વાદી તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી યુ.આઈ. વ્યાસ અને સામાવાળા – પીજીવીસીએલ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી આર.વી. આચાર્યને સાંભળવામાં આવ્યા.

૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી વ્યાસે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ કાયદા, હકીકતો અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા વિરુદ્ધનો છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો કે ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાની તરફેણમાં મુદ્દાઓ ધ્યાને લીધા હતા, તેમ છતાં, વળતરની રકમ મંજૂર કરતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટે માત્ર રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ની ખૂબ જ નજીવી રકમ મંજૂર કરી છે, જે અન્યાયી, અપૂરતી અને અયોગ્ય છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો કે ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળા સામે બેદરકારીના પાસાંનો વિચાર કર્યો હતો, જે નિર્વિવાદ છે કારણ કે સામાવાળાએ તેને પડકાર્યો નથી, તેમ છતાં વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટે કાયદાની અને હકીકતોની ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ એ હકીકત ધ્યાનમાં લેવામાં

નિષ્ફળ રહી છે કે ઘટના સમયે અપીલકર્તા માત્ર ૧૨ વર્ષની નાની છોકરી હતી અને વીજ કરંટ લાગવાના કારણે તેના બંને હાથ કોણી નીચેથી કાપી નાખવામાં આવ્યા હતા, જે કાનૂની પુરાવાઓ અને આંક ૨૪, ૪૬ અને ૪૭ પર રજૂ કરાયેલા તબીબી પ્રમાણપત્રો દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ સાબિત થયું છે, તેમ છતાં ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે સદર દસ્તાવેજોની યોગ્ય મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે અને વળતર પેટે માત્ર રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ની અત્યંત નજીવી રકમ મંજૂર કરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ ધ્યાનમાં લેવામાં ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તા એક સ્ત્રી હોવાથી અને તેના બંને હાથ કાપી નાખવામાં આવ્યા હોવાથી, તેણીએ લગ્નની સંભાવના સંપૂર્ણપણે ગુમાવી દીધી હતી અને તેણીએ કાયમી શારીરિક અશક્તતા અને સમગ્ર શરીર માટે ૧૦૦% આર્થિક અશક્તતા ભોગવવી પડી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે કુદરતી હાજતે જવા માટે પણ તેણીએ અન્ય કોઈની મદદ લેવી પડતી હતી અને તે પોતાના માટે ખોરાક બનાવવામાં પણ અસમર્થ છે, એટલે કે સમગ્ર જીવન માટે તેણીની સંભાળ રાખવા માટે કોઈને રોકવા પડ્યા હતા, જે પાસાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન તેના માતા-પિતાનું અવસાન થયું હતું અને ત્યારબાદ અન્ય પરિવારના સભ્યો દ્વારા તેણીની સંભાળ લેવામાં આવી હતી અને સમગ્ર જીવન માટે તેણીએ એકલા રહેવું પડ્યું, તેથી આ તમામ હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે આ પાસાંઓની કદર કરવી જોઈતી હતી

અને અપીલકર્તાની તરફેણમાં વાજબી અને યોગ્ય વળતર મંજૂર કરવું જોઈતું હતું. અપીલની મેમોમાં ઉઠાવવામાં આવેલા કારણો ઉપરાંત, વિદ્વાન વકીલ શ્રી વ્યાસે હાલની અપીલ મંજૂર કરવા અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને એવોર્ડને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા / યોગ્ય રીતે સુધારવા વિનંતી કરી હતી.

૬. તેની સામે, સામાવાળા – પીજીવીસીએલ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી આચાર્યએ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ મુદ્દાઓ અપીલકર્તાની તરફેણમાં ઠરાવ્યા છે અને અપીલકર્તાએ ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા તારણોને પડકાર્યા નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે કોઈ ભૂલ કરી નથી અને રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- નું વળતર મંજૂર કર્યું છે જે વાજબી અને યોગ્ય રકમ છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળા પીજીવીસીએલ તરફથી બેદરકારી અંગે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પૂરતો પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કર્યો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ કાનૂની રજૂઆતો ધ્યાનમાં લીધા પછી અને તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો તેમજ મૌખિક પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી યોગ્ય રીતે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- નું વળતર મંજૂર કર્યું છે અને હાલની અપીલમાં કોઈ વધારો કરવાની જરૂર નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાને વાસ્તવમાં શું નુકસાન થયું હતું તે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ સાબિત કરવામાં અપીલકર્તા નિષ્ફળ રહી

છે અને તેથી અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા કોઈપણ મજબૂત અને નક્કર પુરાવાના અભાવે, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને એવોર્ડ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી અને વળતર પેટે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- મંજૂર કર્યા છે, જે યોગ્ય અને પર્યાપ્ત છે અને હાલની અપીલમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી અને હાલની અપીલ નામંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૭. મેં સંબંધિત પક્ષકારો તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે. મેં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને એવોર્ડનું પણ અવલોકન કર્યું છે. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે ઘટના સમયે અપીલકર્તા ૧૨ વર્ષની હતી અને ગામ બીલા, તા. મહુવા, જિ. ભાવનગર ખાતે સ્થાનિક શાળામાં અભ્યાસ કરતી હતી અને વીજ કરંટ લાગવાથી થયેલી ઈજાઓના કારણે તે પોતાનો અભ્યાસ ચાલુ રાખવામાં અસમર્થ રહી હતી કારણ કે તેણીને ૧૦૦% અશક્તતા થઈ હતી. એક છોકરી હોવાના કારણે તેણીએ લગ્નની સંભાવના પણ ગુમાવી દીધી હતી અને તેણીની દૈનિક પ્રવૃત્તિઓ માટે પણ તેણીએ અન્ય લોકોની મદદ લેવી પડતી હતી અને તે માટે તેણીએ આવા ખર્ચ પેટે વધારાની રકમ ચૂકવવી પડતી હતી. કમનસીબે, દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન તેના માતા-પિતાનું અવસાન થયું હતું અને હવે તેણીની સંભાળ નજીકના સંબંધીઓ દ્વારા લેવામાં આવે છે અને તેણીએ તેણીના સમગ્ર જીવન માટે એકલા રહેવું પડશે કારણ કે બંને હાથ કોણી નીચેથી કપાઈ જવાના કારણે તેણીની સાથે કોઈ લગ્ન કરવાનું નથી. તે સંબંધિત

સમયે, તેણી માત્ર ૧૨ વર્ષની હતી અને તેથી અનુમાનિત આવક ધ્યાને લેવાની જરૂર છે. રેકૉર્ડ પરથી એવું પણ જણાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે દર્દ, આઘાત અને ચાતનાના શીર્ષક હેઠળ ખૂબ જ નજીવી રકમ મંજૂર કરી છે કારણ કે તેણીએ હાથ કાપવા માટે મોટી સર્જરી કરાવવી પડી હતી અને ત્યારબાદ સિંગ્રા ગ્રાફ્ટિંગ કરાવવું પડ્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે ભવિષ્યની આવકના નુકસાન પેટે રૂ. ૧,૫૦૦/- ની રકમની ગણતરી કરતી વખતે ગંભીર ભૂલ કરી છે અને ઘટના સમયે અપીલકર્તાની ઉંમર એટલે કે ૧૨ વર્ષ ધ્યાને લેતાં તેને રૂ. ૩,૦૦૦/- ગણવાની જરૂર છે અને મહત્તમ ગુણક ધ્યાને લેવાની જરૂર છે એટલે કે ૧૮ નો ગુણક, જે રૂ. $3,000 \times 12 \times 18 =$ રૂ. ૬,૪૮,૦૦૦/- થાય છે. ટ્રાયલ કોર્ટે દર્દ, આઘાત અને ચાતના તથા તબીબી ખર્ચ પેટે રૂ. ૫,૦૦૦/- અને રૂ. ૧૦,૦૦૦/- ની રકમ ધ્યાને લેવામાં પણ ભૂલ કરી છે.

૭.૧. વિકલાંગતા મૂલ્યાંકન માર્ગદર્શિકા અનુસાર, હાથ કાપી નાખવાના કિસ્સામાં વિકલાંગતાની ટકાવારી નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવી છે:

- (૧) મલ્ટિપલ એમ્પ્યુટેશનના કિસ્સામાં, જો ટકાવારીનો કુલ સરવાળો ૧૦૦% કરતાં વધુ હોય, તો તેને ૧૦૦% સુધી મર્યાદિત કરવો જોઈએ.
- (૨) કૃત્રિમ અંગ પહેરવાની સુધારી ન શકાય તેવી અસમર્થતા સાથે કોઈપણ સ્તરે કાપવું તે ૧૦૦% અશક્તતા ગણાય.
- (૩) એક કરતાં વધુ અંગ કાપવાના કિસ્સામાં, દરેક અંગની ટકાવારી

અલગથી ઉમેરવી જોઈએ.

(જ) જડતા, ન્યુરોમા, ચેપ વગેરેના રૂપમાં કોઈપણ ગૂંચવણ ધ્યાને લેવી જોઈએ.

(પ) મુખ્ય ઉપલા અંગને ૪% વધારાની ટકાવારી આપવામાં આવે છે.

ઉપલા અંગના કાપવાના કિસ્સામાં ટકાવારીનું કોષ્ટક નીચે મુજબ છે:

(૧) ફોર-ક્વાર્ટર એમ્પ્યુટેશન: ૧૦૦%

(૨) ખભામાંથી અલગ કરવું: ૮૦%

(૩) કોણી ઉપર હાથના ઉપરના ૧/૩ ભાગ સુધી: ૮૫%

(૪) કોણી ઉપર હાથના નીચેના ૧/૩ ભાગ સુધી: ૮૦%

(૫) કોણીમાંથી અલગ કરવું: ૭૫%

(૬) કોણી નીચે આગળના હાથના ઉપરના ૧/૩ ભાગ સુધી: ૭૦%

(૭) કોણી નીચે આગળના હાથના નીચેના ૧/૩ ભાગ સુધી: ૬૫%

(૮) કાંડામાંથી અલગ કરવું: ૬૦%

(૯) કાર્પલ અસ્થિઓમાંથી હાથ: ૫૫%

(૧૦) અંગૂઠો સીએમ અથવા પ્રથમ એમસી સાંધામાંથી: ૩૦%

(૧૧) અંગૂઠો મેટાકાર્પોફેલેન્જિયલ સાંધામાંથી: ૨૫%

(૧૨) અંગૂઠો ઈન્ટર-ફેલેન્જિયલ સાંધામાંથી: ૧૫%

૭.૨. તેથી, અપીલકર્તાના બંને હાથ કોણી નીચેથી કાપી નાખવામાં આવ્યા હોવાથી, તેણીની કાર્યાત્મક અશક્તતા સમગ્ર શરીર માટે ૧૦૦% ગણાય. તે હકીકત પણ ધ્યાને લેવા જેવી છે કે જાહેર રસ્તા પર અથવા ખેતરમાંથી પસાર થતી વીજ લાઇનનું યોગ્ય રીતે સમારકામ કરવું અને જીવંત તાર તૂટીને નીચે ન પડે તેની ખાતરી કરવી તે વીજ કંપનીની પ્રાથમિક અને કાનૂની ફરજ છે. વીજ કંપની આવા જોખમી સાધનોનું સંચાલન કરતી હોવાથી, તેની જવાબદારી સંપૂર્ણ અને કડક છે.

૭.૩. આ સંદર્ભમાં, મધ્ય પ્રદેશ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિ. શૈલ કુમારી અને અન્ય, ૨૦૦૨ (૨) એસ.સી.સી. ૧૬૨ માં ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલા સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ લેવો અત્યંત સુસંગત રહેશે, જેમાં પેરા ૮ થી ૧૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

“૮. જો આવા તમામ પગલાં લેવામાં આવ્યા હોવાનું માની લેવામાં આવે તો પણ, માનવ જીવન માટે જોખમી પ્રવૃત્તિ હાથ ધરનાર વ્યક્તિ, આવા સાહસોના સંચાલકો તરફથી કોઈપણ બેદરકારી અથવા બેદરકારીને

ધ્યાનમાં લીધા વિના, અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિને થયેલી ઈજા માટે વળતર ચૂકવવા અપ્રકૃત્ય (ટોર્ટ) ના કાયદા હેઠળ જવાબદાર છે. આવી જવાબદારીનો આધાર આવી પ્રવૃત્તિના ખૂબ જ સ્વરૂપમાં રહેલું અનુમાનિત જોખમ છે. આવી વ્યક્તિ પર લાદવામાં આવેલી જવાબદારીને કાયદામાં 'કડક જવાબદારી' (સ્ટ્રિક્ટ લાયબિલિટી) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તે બેદરકારી અથવા દોષના કારણે ઉદ્ભવતી જવાબદારી કરતાં આ રીતે અલગ છે, એટલે કે બેદરકારીની વિભાવના સમજે છે કે વાજબી સાવચેતી રાખીને અનુમાનિત નુકસાન ટાળી શકાયું હોત. જો પ્રતિવાદીએ નુકસાન ટાળવા માટે જે કંઈ કરી શકાય તે બધું કર્યું હોય તો જ્યારે કાર્યવાહી આભારી કોઈપણ બેદરકારી પર આધારિત હોય ત્યારે તેને જવાબદાર ગણી શકાય નહીં. પરંતુ કડક જવાબદારીના કેસોમાં આવી વિચારણા સુસંગત નથી જ્યાં પ્રતિવાદી સાવચેતી રાખીને ચોક્કસ નુકસાન ટાળી શક્યા હોત કે નહીં તે ધ્યાનમાં લીધા વિના જવાબદાર ગણાય છે.

૯. કડક જવાબદારીના સિદ્ધાંતનું મૂળ અંગ્રેજી સામાન્ય કાયદામાં છે જ્યારે તે રાયલેન્ડ્સ વિ. ફ્લેચર (૧૮૬૮ લો રિપોર્ટ્સ (૩) એચ.એલ. ૩૩૦) ના પ્રખ્યાત કેસમાં સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું હતું. બ્લેકબર્ન જે., સદર નિયમના લેખકે સદર નિર્ણયમાં આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

'કાયદાનો નિયમ એ છે કે જે વ્યક્તિ, પોતાના હેતુ માટે, પોતાની જમીન પર એવી કોઈપણ વસ્તુ લાવે છે અને એકત્રિત કરે છે અને રાખે છે જે જો

છટકી જાય તો નુકસાન પહોંચાડી શકે છે, તેણે તેને પોતાના જોખમે રાખવી જોઈએ; અને જો તે તેમ કરે છે તો તે તેના છટકી જવાના કુદરતી પરિણામ સ્વરૂપ તમામ નુકસાન માટે પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ જવાબદાર છે.'

૧૦. કડક જવાબદારીના સિદ્ધાંત માટે કેસ લો દ્વારા સાત અપવાદો ઘડવામાં આવ્યા છે. તેમાંથી એક સિવાયના અપવાદોની ગણતરી કરવી બિનજરૂરી છે જે આ છે. 'અજાણી વ્યક્તિનું કૃત્ય એટલે કે જો છટકી જવું અજાણી વ્યક્તિના અણધાર્યા કૃત્યને કારણે થયું હોય.'

૧૧. કડક જવાબદારીના નિયમને ઇંગ્લેન્ડમાં ઘણા પુસ્તકોમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યો છે અને તેને અનુસરવામાં આવ્યો છે. સદર સિદ્ધાંતને માન્યતા આપતો તાજેતરનો નિર્ણય હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા કેમ્બ્રિજ વોટર કંપની લિમિટેડ વિ. ઈસ્ટર્ન કાઉન્ટીઝ લેધર પીએલસી {૧૯૯૪(૧) ઓલ ઇંગ્લેન્ડ લો રિપોર્ટ્સ (એચ.એલ.) ૫૩} માં આપવામાં આવ્યો છે. સદર સિદ્ધાંતે ભારતમાં મંજૂરી મેળવી છે, અને હાઈકોર્ટના નિર્ણયો તે મતલબના પુષ્કળ છે. આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે ચરણ લાલ સાહુ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં અને ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહનવ્યવહાર નિગમ વિ. રમણભાઈ પ્રભાતભાઈ માં ડિવિઝન બેંચે રાયલેન્ડ્સ વિ. ફ્લેચર ના સિદ્ધાંતને મંજૂરી સાથે અનુસર્યો હતો. ઉપરોક્ત બે નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરીને આ કોર્ટની બે જજોની બેંચે કૌશાનુમા બેગમ વિ. ન્યુ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ {૨૦૦૧ (૨) એસ.સી.સી. ૯} માં એ જ સિદ્ધાંતનો

પુનરોચ્યાર કર્યો છે.

૧૨. એમ.સી. મહેતા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં આ કોર્ટે એવું ઠરાવીને કડક જવાબદારીના નિયમથી પણ આગળ વધી ગઈ છે કે 'જ્યાં કોઈ સાહસ જોખમી અથવા સહજ રીતે ખતરનાક પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલું હોય અને આવી પ્રવૃત્તિના સંચાલનમાં અકસ્માતના કારણે કોઈને નુકસાન થાય છે, ત્યારે સાહસ અકસ્માતથી પ્રભાવિત થયેલા લોકોને વળતર આપવા માટે કડક અને સંપૂર્ણપણે જવાબદાર છે; આવી જવાબદારી રાયલેન્ડ્સ વિ. ફ્લેચર ના નિયમ હેઠળના કડક જવાબદારીના સિદ્ધાંતના કોઈપણ અપવાદને આધીન નથી.'

૧૩. હાલના કેસમાં, બોર્ડે કડક જવાબદારીના નિયમ (રાયલેન્ડ્સ વિ. ફ્લેચર) ના અપવાદ પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો જે 'અજાણી વ્યક્તિનું કૃત્ય' છે. સદર અપવાદ બોર્ડને ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે ત્રીજા સામાવાળાને આભારી કૃત્ય વાજબી રીતે અગાઉથી અનુમાનિત હોવું જોઈતું હતું અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં તેના પરિણામો અપીલકર્તા-બોર્ડ દ્વારા અટકાવવા જોઈતા હતા. નોર્થવેસ્ટર્ન યુટિલિટીઝ, લિમિટેડ વિ. લંડન ગેરંટી એન્ડ એક્સિડન્ટ કંપની, લિમિટેડ {૧૯૩૬ અપીલ કેસીસ ૧૦૮} માં, પ્રિવી કાઉન્સિલે ઉપરોક્ત અપવાદ પર આધારિત પ્રતિવાદીની દલીલને ફગાવી દીધી હતી. તે કેસમાં વાદીઓની માલિકીની હોટેલ કુદરતી ગેસના છટકી જવા અને સળગવાના કારણે લાગેલી આગમાં નાશ પામી

હતી. ગેસ શેરી સ્તરની નીચે સ્થિત અને પ્રતિવાદીઓની માલિકીની મધ્યવર્તી દબાણ મુખ્ય લાઈનમાંથી તૂટેલા વેલ્ડેડ સાંધામાંથી હોટેલના ભોંયરામાં પ્રવેશ્યો હતો જે એક જાહેર ઉપયોગિતા કંપની હતી. ત્રીજા પક્ષ દ્વારા ભૂગર્ભ કામ સંડોવતા બાંધકામ દરમિયાન અસ્થિભંગ થયું હતું. પ્રિવી કાઉન્સિલે ઠરાવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા ઓપરેશનમાં સંકળાયેલું જોખમ એટલું મોટું હતું કે તેની પાસેથી ઉચ્ચ સ્તરની કાળજીની અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી કારણ કે પ્રતિવાદીએ આવા લિકેજની સંભાવનાની કદર કરવી જોઈતી હતી.

૧૪. પ્રિવી કાઉન્સિલે ક્યુબેક રેલ્વે, લાઈટ હીટ એન્ડ પાવર કંપની લિમિટેડ વિ. વાન્ક્રી અને અન્ય {૧૯૨૦ લો રિપોર્ટ્સ અપીલ કેસીસ ૬૬૨} માં અવલોકન કર્યું છે કે વીજળી પૂરી પાડતી કંપની તેઓ બેદરકાર હતા તેવા પુરાવા વિના નુકસાન માટે જવાબદાર છે. ભારે પવનના કારણે કેબલ તૂટી ગયા હતા અને હાઈ ટેન્શન કરંટ લો ટેન્શન કેબલ દ્વારા સામાવાળાઓના પરિસરમાં પ્રવેશ્યો હતો તેવો બચાવ પણ વાજબી બચાવ ન હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. આમ, માત્ર એટલા માટે કે ગેરકાયદેસર કૃત્ય અજાણી વ્યક્તિને આભારી હોઈ શકે તે રસ્તા પર પડેલા જીવંત તાર અંગે બોર્ડની જવાબદારીમાંથી મુક્ત થવા માટે પૂરતું નથી.”

૭.૪. ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૩૫૭૫/૨૦૧૩ માં તારીખ ૦૯.૧૨.૨૦૨૨ ના રોજ

સંજય કાળુભાઈ મકવાણા વિ. પશ્ચિમ ગુજરાત વીજ કંપની લિ. ના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય રહેશે, ખાસ કરીને પેરા ૧૦, ૧૩, ૧૫, ૧૬ અને ૧૭ જેમાં આ કોર્ટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ આ કોર્ટના અનેક ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી ભોગ બનનાર અપીલકર્તાની તરફેણમાં વળતરની રકમમાં વધારો કર્યો હતો. અહીં એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે આ કોર્ટે પીજીવીસીએલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફર્ટ અપીલ નં. ૪૭૦/૨૦૧૨ ને નામંજૂર કરતી વખતે એવું અવલોકન કર્યું હતું અને ઠરાવ્યું હતું કે વીજ કરંટ લાગવાના આવા પ્રકારના બનાવો ટાળવા માટે વીજ લાઈનને યોગ્ય રીતે જાળવવી તે પીજીવીસીએલની પ્રાથમિક ફરજ છે, કારણ કે હાલના કેસમાં જણાયું છે કે ઇલેક્ટ્રિક બોર્ડ તરફથી થયેલી બેદરકારીના કારણે હાલના અપીલકર્તાએ કોણી નીચેથી બંને હાથ ગુમાવ્યા છે અને કાયમી શારીરિક અશક્તતા ભોગવવી પડી છે જેના પરિણામે આખરે લગ્નની સંભાવના ગુમાવવી પડી છે અને હવે તેણીએ સમગ્ર જીવન માટે એકલા રહેવું પડશે. આ તમામ પાસાંઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે હાલની અપીલ મંજૂર કરવા યોગ્ય છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને એવોર્ડમાં એ હદે સુધારો કરવાની જરૂર છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરાયેલી રકમ એટલે કે રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ઉપરાંત રૂ. ૮,૦૦,૦૦૦/- નો વધારો કરીને કુલ મળીને રૂ. ૧૦,૦૦,૦૦/- નું વળતર મંજૂર કરવામાં આવે.

૮. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, ભાવનગરના વિદ્વાન ઝમા એડિશનલ સિનિયર સિવિલ જજ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૧૨૦/૨૦૦૦ માં પસાર કરવામાં આવેલો તારીખ ૨૯.૦૯.૨૦૦૭ નો ચુકાદો અને હુકમનામું આથી સુધારવામાં આવે છે અને એવી જાહેરાત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા રૂ. ૮,૦૦,૦૦૦/- (રૂ. ૧૦,૦૦,૦૦૦/- - રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- = રૂ. ૮,૦૦,૦૦૦/-) ના વધારાના વળતર માટે હકદાર બનશે. સામાવાળાઓને આ હુકમની નકલ મળ્યા તારીખથી આઠ અઠવાડિયાના સમયગાળામાં, આ અપીલ દાખલ કર્યા તારીખથી વસૂલાત થાય ત્યાં સુધી વાર્ષિક ૬% ના દરે વ્યાજ સાથે સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રૂ. ૮,૦૦,૦૦૦/- નું વધારાનું વળતર જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. એકવાર આવી રકમ જમા થઈ જાય પછી, યોગ્ય ચકાસણી કર્યા પછી અને યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસર્યા પછી, આરટીજીએસ/નેફ્ટ મારફતે અપીલકર્તાની તરફેણમાં સદર રકમ ચૂકવી દેવામાં આવશે.

૯. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી, જો કોઈ મળ્યા હોય તો, તાત્કાલિક સંબંધિત અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

(હેમંત એમ. પ્રચ્છક, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====